

דברים פרק א

(ט) וְאָמַר אֲלֵכֶם בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר לֹא־אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֲתֶכֶם : (י) יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם הַרְבֵּה אֲתֶכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב : (יא) יִקְוֶה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יִסֹּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וַיִּבְרַךְ אֲתֶכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם : (יב) אֵיכָה אֲשָׂא לְבַדִּי טְרַחְכֶם וּמִשְׁאֲכֶם וְרִיבְכֶם : (יג) הֲבֵי לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם : (יד) וַתַּעֲנֵנִי אֲתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב־הַדְּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לַעֲשׂוֹת :

רש"י

(ט) **ואמר אליכם בעת ההוא לאמר** - מהו לאמר, אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא: **לא אוכל לבדי וגו'** - אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים והוריד את המן והגיו את השליו לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, ה' אלהיכם הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על דייניכם נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין. וכן אמר שלמה (מלכים א' ג, ט) כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה, אפשר מי שכתוב בו (שם ה, יא) ויחכם מכל האדם, אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוול אין בכך כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדון נפשות אני נתבע, שנאמר (משלי כב, כג) וקבע את קובעיהם נפש: (י) **והנכם היום ככוכבי השמים** - וכי ככוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא שישים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים כחמה וכלבנה וככוכבים: (יא) **יוסף עליכם ככם אלף פעמים** - מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם, אלא אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכתינו, כבר הבטיח הקדוש ברוך הוא את אברהם (בראשית יג, טז) אשר אם יוכל איש למנות וגו', אמר להם זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם: (יב) **איכה אשא לבדי** - אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי לכם לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא: **טרחכם** - מלמד שהיו ישראל טרחנין. היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח בדין, אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דבר לכם: (יג) **ומשאכם** - מלמד שהיו אפיקורסין. הקדים משה לצאת, אמרו, מה ראה בן עמרם לצאת, שמה אינו שפוי בתוך ביתו. איחר לצאת, אמרו, מה ראה בן עמרם שלא לצאת, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עצות רעות וחושב עליכם מחשבות: **וריבכם** - מלמד שהיו רוגנים: (יד) **הבו לכם** - הזמינו עצמכם לדבר: **אנשים** - וכי תעלה על דעתך נשים, מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים [כסופים]: **חכמים** - (כסופים): **נבונים** - מבינים דבר מתוך דבר. זו היא ששאל אריוס את רבי יוסי, מה בין חכמים לנבונים. חכם דומה לשולחני עשיר, כשמביאין לו דינרין לראות רואה, וכשאין מביאין לו יושב ותוהא. נבון דומה לשולחני תגר, כשמביאין לו מעות לראות

המב"י
(יב) **וטעם טרחכם ומשאכם וריבכם** - על דרך הפשט רמז משה רבינו להם שלשת הדברים שאמר ליתרו שהיה הוא עושה לעם כמו שפירשתי שם (שמות יח טו). והזכירן לישראל ברמז, אמר "טרחכם" כנגד הודעתי את חוקי האלהים ואת תורותיו (שם שם טז), כי טרח גדול היה ללמד ליוצאי מצרים החוקים והתורות ופירושים וביאורים וסודם. והזכיר "משאכם" כנגד לדרוש אלהים (שם פסוק טו), שהוא ענין תפלה שמתפלל עליהם, והוא מלשון ונשאת תפלה (מ"ב יט ד), ואל תשא בעדם רנה ותפלה (ירמיה ז טז). "וריבכם", כפשוטו עניני המשפטים. "אמר" ר"הו לבכם אנשים חכמים ונבונים וידועים" על הדיינין לבד, אבל אמר סתם "ואשימם בראשיכם" דרך ענוה: ולשון רש"י מספרי (דברים יב), טרחכם, מלמד שהיו טרחנין, היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח בדין אומר יש לי עדים להביא יש לי ראיות להביא מוסיף אני עליכם דיינין. והדין הזה לא ידעתי אותו, שיהא בעל הדין יכול להוסיף דיינין יותר על שלשה בדיני ממונות, וכל שכן לאחר שטען בפניהם וראה שחברו נוצח בדין, שאלו קבל עליו קרוב או פסול יכול לחזור בו עד לאחר גמר דין, אבל הכשרין לדון אינו יכול לחזור בו. ושמה נלמוד מכאן, שיכול אדם לומר שני דיינין אני בורר לי ותברור אתה שנים אחרים והם יבררו עוד אחד, ויהא הדין נגמר בחמשה או ביותר, כמו שאמרו, אינו דומה דין הנגמר בה' לדין הנגמר ב"י. ואף על פי שג' כופין לדון בפניהם, בשאינו רוצה לקבל עליו לדון, אבל רוצה לברור יותר בורר, דהוה ליה כאומר נלך למקום הועד ששומעין לו במקום שאין שם טורח. שבכך נצטוינו, שנאמר (להלן טז כ) צדק צדק תרדוף, הלך אחר ב"ד יפה (סנהדרין לב ב), ורבו חכמים ב"ד יפה הוא. והנה במדבר היו החכמים מצויין עמהם, ויכולים לומר נלך לפני שרי האלפים: (יג) **וידעם לשבטיכם** - שהיו ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא ומאי זה שבט הוא, אבל אתם מכירים אותו שגדלתם אותו, לשון רש"י מספרי (דברים יג). ואם כן, יהיה "לשבטיכם" קשור עם "וידועים". אבל על דרך הפשט טעמו, הו לבכם לשבטיכם אנשים חכמים. ועל דעתי, טעם "וידועים" שהם ידועים לשופטים, כלומר שמעלתם ידועה ונכרת למנותם בה שופטים. וכלל מעלות השופטים במלת "וידועים", כי השופטים צריכין להיות אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שונאי בצע כאשר אמר יתרו, ואלה היו ידועים לשופטים מתחלה כי היו הכל אומרים ראוי זה להיות שופט:

רואה, וכשאין מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו: **וידועים לשבטיכם** - שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו, שאתם גידלתם אותו, לכך נאמר וידועים לשבטיכם: **בראשיכם** - ראשים ומכובדים עליכם שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה: **ואשמים** - חסר וי"ד, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה: (יד) **ותענו אותי וגו'** - החלטתם את הדבר להנאתכם, היה לכם להשיב, רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך לא ממך שנצטערת עליה. אלא ידעתי מחשבתיכם. הייתם אומרים, עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה, אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים: **לעשות** - אם הייתי מתעצל, אתם אומרים עשה מהרה:

שפת אמת לפרשת דברים [תרס"ד]

איתא משה רבינו ע"ה ראה אותם בשלותם אמר איכה אשא לבדי. ישע"י אמר איכה היתה לזונה כו' ירמ"י אמר איכה ישבה בדד וכבר כ' מזה במ"א כי כל המכשולות שהיו אח"כ בא מזה שלא נמשכו אחר מדרגת מרע"ה. וכת"י בניס גדלתי ורוממתי כו' ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע כו'. הענין הוא כי הקב"ה הרים אותנו מכל הטבע להיות נמשך אחר ההנהגה עליונה למעלה מן ההשגה ולכן הי' דבר גדול מאוד להיות נמשך אחר זה הדרך. אבל הכ' אומר ידע שור קנהו. כל מה דעביד הקב"ה הכל למילף מיני חכמתא שהבהמה אין לה כלל דעת אעפ"כ נמשכת אחר המנהיג שלה. וכמו כן מצד שהקב"ה בחר בנו וכביכול הוא עצמו מנהיג אותנו. מצד זה יכולין להימשך אחריו כבהמה אחר הרועה. כמ"ש ואתן כו' צאן מרעיתי אדם אתם. ובאמת דור הראשון כך הי' כמ"ש משכני אחרך נרוצה. משכני להיות נמשך מן דרך הטבע. כבהמה נמשכנו אחרך. וזה השבח מזכירין לבנ"י תמיד לכתך אחרי במדבר כו'. איתא ישראל לא ידע לשעבר. עמי לא התבונן להבא. כי הקב"ה אצלו עבר ועתיד שוה ויכולין בנ"י להרגיש מן העבר והעתיד ע"י שנמשכין אחריו כבהמה. וקורין פרשה זו בין המצרים לזכור ולהשתוקק אחר מעשה אבותינו הראשונים שנמשכו אחר הקב"ה כמ"ש אלכה ואשובה אל אישי הראשון. הוא אש התלהבות הגדול שהי' לנו בראשונה להיות נמשך אחריו ולשכוח כל עוה"ז :

Tisha B'Av 5775
Join
Rabbi Brovender
as he explains the Kinot service
making them more meaningful and
resonant for us today.
Sunday, July 26
9:15am Israel Time
WEB Yeshiva

*Tisha B'Av 5775 with Rabbi Brovender at Shir Hadash
(Downstairs, Ohel Nechama, 3 Chopin Street, Jerusalem)
8:15am – Shacharit
9:15am - Kinnot*

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.